

REFAH DEVLETİ SINIFLANDIRMASINA GÖRE COVID-19 KRİZİNE YÖNELİK OLARAK UYGULANAN İSTİHDAM TEDBİRLERİ

Cansu EREL¹

ÖZET

COVID-19 insan hayatını tehdit eden, tüm dünyayı etkisi altına almış, sektörleri sekteye uğratmış bir virüstdür. Sağlık, ekonomi, istihdam gibi pek çok alanda etkisini hissettiren corona virüsü ile mücadele etmek adına ülkeler kendi çapında önlemler almaktadır. Alınan önlemler, tedbirler ülkeden ülkeye farklılık gösterse de uğruna savaşılan hedef aynıdır o da virüsün yarattığı tahribatı en aza indirme gayretidir. Bu çalışmada COVID-19 sürecinde ülkelerin aldığı sosyal koruma tedbirlerinden birisi olan istihdama yönelik tedbirler Esping- Andersen'in refah devleti sınıflandırması esas alınarak incelenmiştir. Araştırma kapsamında 13 ülke ele alınmıştır. Amaç istihdam tedbirleri bağlamında sınıflar arası farklılaşma olup olmadığını saptamaktır. Araştırma tekniği olarak veri analiz yöntemi olan doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda refah devleti sınıflandırmasına göre istihdam tedbirlerinin sınıflar arası ve sınıf içi farklılaştığı saptanmıştır. Ayrıca benzer tedbirleri alan ülkelerinde tedbiri uygulayış biçimleri yine sınıf içi ve sınıflar arası farklılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, İstihdam, Refah Devleti, İş Gücü Piyasası, Sosyal Koruma.

EMPLOYMENT MEASURES APPLIED TO THE COVID-19 CRISIS ACCORDING TO THE CLASSIFICATION OF THE WELFARE STATE

ABSTRACT

COVID-19 is a virus that threatens human life, affects and disrupts all things. It is spreading in its own countries in order to combat the corona virus, which makes it feel used in many areas such as health, economy and business. If the measures taken, the measures are presented to the threat from the country, the target is the same, which is the effort to minimize the damage caused by the virus. This, COVID-19, perhaps one of the social protection measures, measures for employment, Esping-Andersen's welfare state classification has actually been examined. The research has covered 13 countries. The aim is to determine that there is no differentiation between classes in the context of precautionary measures. As a research technique, data analysis method was examined in depth. In the research, it was determined that the welfare state classification and employment measures differ between and within the class. In addition, in countries that take similar measures, the way of applying the measure again differs within and between classes.

Keywords: Covid-19, Employment, Welfare State, Labor Market, Social Protection.

¹ Pamukkale Üniversitesi, İİBF, cansuuerel@yahoo.com
Araştırma Makalesi/Research Article–Geliş Tarihi/Received:06/03/2021–Kabul Tarihi/Accepted: 15/04/2021

GİRİŞ

1 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan kentinde ortaya çıkıp kısa bir sürede tüm dünyayı etkise altına alan COVID-19 virüsü oldukça bulaşıcı ve ölümcüldür. Nitekim Türkiye'deki ilk koronavirüse bağlı ölüm de 15 Mart 2020'de gerçekleşmiştir. Beklenmedik bir anda patlak veren bu virüs başta sağlık olmak üzere pek çok sektörü krize sokmuştur. Yaşanan çok yüksek can kayıpları ve vaka sayısındaki hızlı artış dolayısıyla Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 11 Mart 2020'de pandemi ilan etmiştir. İnsan sağlığını bu denli tehdit eden ve bulaş riski fazla olan bu virüse karşın alınan önlemlerde bir o kadar katı olmuştur. 23 Aralık 2020 itibariyle yani epey uzun bir sürecin geride bırakıldığı bu tarih itibariyle dünya genelinde koronavirüs vaka sayısı 78.868.265, ölen kişi sayısı 1.733.509, koronavirüs bulaşan ancak iyileşen kişi sayısı 55.452.563'tür (Worldometers, 2020). Görüldüğü üzere sayıların büyüklüğü oldukça endişe ve tedirginlik vericidir. Bulaş riskini en aza indirmek amacıyla pek çok ülke salgının ilk başlarında çok sıkı ve kısıtlayıcı tedbirler almıştır. Ülkeler sınırlarını kapatmış, uçuş yasağı uygulamış, sokağa çıkma yasağı getirmiş, okullarda yüz yüze eğitime ara vermek gibi tedbirler uygulamaya başlamıştır. Kısacası insan hareketliliğinin önüne geçmeye çalışmıştır. Bu durum genç, yaşlı bütün insanları hem sosyolojik hem psikolojik hem de ekonomik olarak etkilemiştir.

COVID-19'un işgücü piyasasındaki etkilerine işsizliği artırması, çeşitli sektörlerde işletmelerin çalışan sayısını azaltıp küçülmeye gitmesi, geçici süreyle kapanması veya iflas ederek tamamen kapanması gibi durumlar örnek verilebilir. Dünyanın her yerinden bir sürü çalışan işini kaybetmiştir. Nitekim ILO'nun tahminleri çerçevesinde 25 milyona yakın kişi işsiz kalabilir ve işçi gelirleri 3,4 trilyon dolar düşebilir öngörüsü mevcuttur (ILO, 2020). Hükümetler iş gücü piyasasındaki bu duruma karşın istihdam tedbirleri uygulayarak süreci yönetmeye çalışmaktadırlar.

Geçen zaman zarfında sosyal güvenlik ile sosyal korumanın önemi bir kez daha anlaşılmıştır. Süreçten en fazla etkilenen kesim şüphesiz toplumun dezavantajlı kesimleri oldu. Yaşlılar, gençler, kadınlar ve göçmenler süreçten oldukça etkilendi. Zaten iş gücü piyasasında oldukça kırılgan ve savunmasız olan bu kesime karşın sosyal korumaya gereken hassasiyetin gösterilmesi gerekliliğinin ne kadar hayati ve önemli olduğu gözler önüne serildi. Ayrıca kayıt dışı çalışanlarda pandemi sürecinden oldukça etkilenen gruplardan bir diğeridir. Evden çalışma gibi bir durumun söz konusu olmadığı aynı zamanda sosyal güvencesi bulunmayan bu kesimin ILO'ya göre pandemi sürecinde bir hayli gelir kaybı yaşayacağı tahmin edilmektedir (Kara, 2020, s. 273). Bu çerçevede sosyal korumanın evrenselliği ilkesi öne çıkmaktadır ve durum değerlendirmesi yapıldığında ülkelerin bundan sonra sosyal korumaya bakış açısının değişebileceği öngörülebilir.

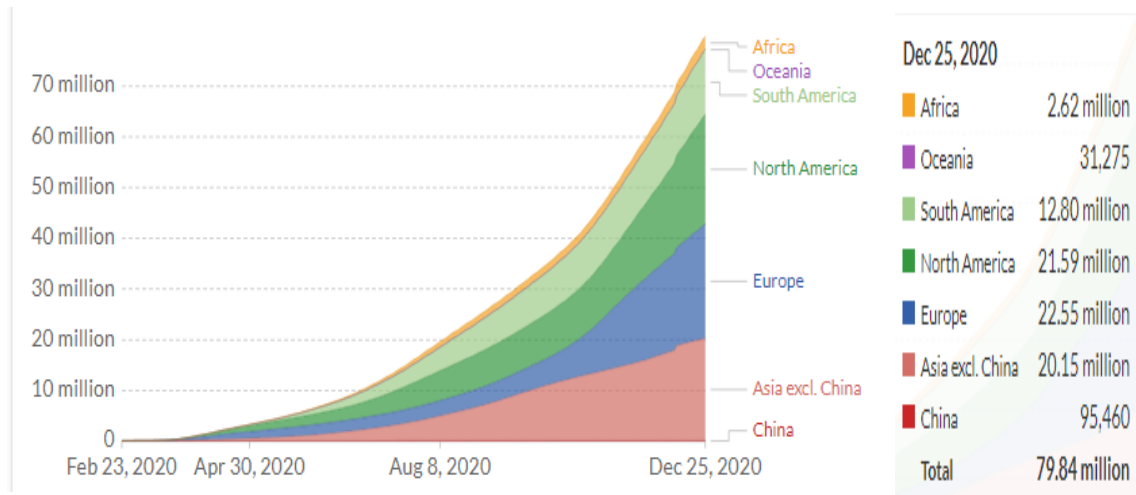
Sektör bazında değerlendirildiğinde etkisini derinden hissettiren COVID-19 virüsü sağlık sektörünü ilk zamanlar zorlamış ve krize sokmuştur. Daha sonra yaz aylarında kendisini özellikle turizm sektöründe hissettirmiş ve onun haricinde genel olarak sanayi sektöründe, hizmetler sektöründe işlerin önemli ölçüde aksamasına neden olmuştur. İthalatta ve ihracatta da gerilemeye sebep olurken üretim durma noktasına gelmiştir. Ayrıca ülkelerde bütçe açıkları meydana gelmiş ve hükümetlerin harcamaları da artmıştır (Adıgüzel, 2020, s. 192).

Salgının ne zaman son bulacağına dair herhangi bir verinin olmaması içinde bulunulan durumu ve geleceği belirsizliğe sürüklemektedir. Bireylerin izole olmaya yönlendirilmeleri, gerekmedikçe sokağa çıkılmaması gerektiği, sosyal mesafeye dikkat edip mümkün mertebe kalabalık ortamlardan uzak durulmasına yönelik telkinler ve bu doğrultuda uygulanan tedbirler dünyadaki pek çok ülkede iktisadi hareketliliğin önüne set çekmiştir. Hükümetler bütün bunlara karşın işçi ve işveren odaklı desteklerle istihdamı korumak adına çeşitli tedbirler uygulama başlamıştır ve bu makalede bu tedbirler Esping- Andersen'in refah devleti sınıflandırmasındaki başlıca ülkelerden 13 tanesi göz önüne alınarak incelenecektir. Bu bağlamda araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki 13 tane ülkenin ele alınıyor olmasıdır. İkincisi ise araştırmanın büyük bölümünde faydalanan ISSA verileri 29 Aralık 2020'de alınmıştır ve sonradan sisteme eklenen veriler çalışmaya dâhil değildir. Bütün bunlara değindikten sonra ülke örneklerine geçmeden önce COVID-19'un dünyadaki genel görünümüne şöyle bir değindikten sonra uygulanan tüm tedbirlerin neler olduğuna bakmakta da fayda bulunmaktadır.

1. DÜNYA'DA COVID-19 BİLANÇOSU VE SOSYAL KORUMA TEDBİRLERİ

COVID-19 her ülkeyi aynı düzeyde etkilememektedir. Kimi ülkeler süreçten daha fazla etkilenirken kimi ülkeler daha yüzeysel etkilenmektedir. Nitekim ister derinden, ister yüzeysel olsun her ülkeyi etkilediği bir gerçektir. Çalışma kapsamında bütün ülkeleri tek tek incelemenin mümkün olmaması dolayısıyla bölgesel bir ayrıma gidilerek COVID-19'un bölgesel düzeydeki hâkimiyetine değinmek içinde bulunulan durumu anlamak açısından yerinde olacaktır.

Şekil 1: Bölge Bazında Teyit Edilmiş Toplam Vaka Sayısı

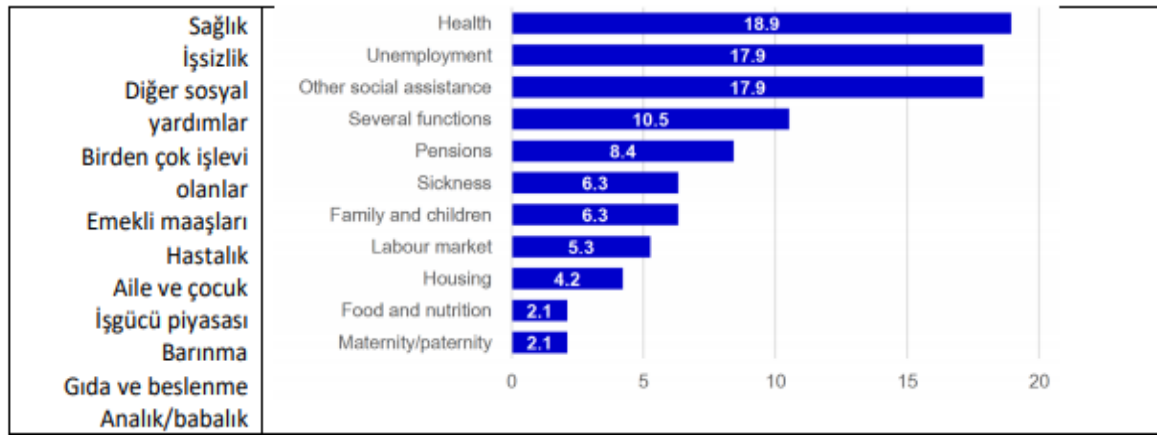
Kaynak: <https://ourworldindata.org/covid-cases> (26.12.2020)

Şekil 1'de görüldüğü üzere dünyada COVID-19 virüsünün toplamda kesin olarak bulaştığı saptanmış 80 milyona yakın insan bulunmaktadır ve COVID-19 bulaşan kişi sayısı her geçen gün artmaktadır. Şubat ayından nisan ayına kadar durağan seyreden vaka sayıları nisan ayında artış trendine girmiş ve seyreden aylarda rekor düzeylere geldiği görülmektedir.

Bölgesel anlamda değerlendirildiğinde 25 Aralık 2020 itibariyle izlenebileceği üzere vaka sayısı en fazla olandan en aza doğru olan sıralama Avrupa, Kuzey Amerika, Çin hariç Asya, Güney Amerika, Afrika, Çin, Okyanusya şeklindedir. Ancak burada altının çizilmesi gereken bir nokta bulunmaktadır o da her ülkede insanların test yaptırmaya erişip erişememe konusunda eşit olmadığı hususudur. Bu çerçevede sosyal korumanın evrensel niteliği karşımıza çıkmakta ve her insanı kapsayacak düzey ve nitelikte olması kişilere asgari bir güvence sağlayacağı için sağlığa ulaşım açısından da değerlidir.

2020 yılının şubat ve mart aylarında 46 ülkenin daha COVID-19 kapsamında 97 sosyal güvenlik tedbiri açıklamasıyla dünyada tedbir açıklayan ülke sayısı 214'e yükselmiş ve tedbir açıklama oranı %21,5 olmuştur (ILO, Sosyal Koruma İzleme Sistemi, 2020). Ayrıca alınan tedbirler sosyal korumanın bütün işlevlerini kapsamaktadır. Aşağıda Şekil 2'ye bakıldığı takdirde en büyük yüzdenin sağlığa ayrıldığı onu hemen ardından işsizliğin takip ettiği görülmektedir.

Şekil 2: Sosyal Koruma Tedbirlerinin İşlevleri

Kaynak: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/briefingnote/wcms_741444.pdf (26.12.2020)

Sosyal korumanın gerekliliği özellikle kriz dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Hayat olağan seyrinde devam ederken üzerine pek düşülmediği vakit olağanüstü durumlarda insanlar mağdur ve muhtaç duruma düşebilmektedir. Şüphesiz sosyal korumaya gerekli önemi verip ilgili finansmanı ayıran ülkeler bu süreci en az hasarla atlatacaktır.

Yukarıdaki işlevler dikkate alınarak açıklanan tedbirlerin diğer özellikleri ise bu tedbirlere erişim kistasıdır. Ülkelerin %22,1 oranında genel anlamda tercih ettikleri durum sosyal korumanın kapsamını genişletmek iken bu durumu sırasıyla erişim ve yönetimi iyileştirme (%11,6), yeni program ve yardımlar getirme (%8,4), sosyal güvenlik katkılarını erteleme veya azaltma (%7,4), hak kazanma koşullarında esnekliğe gidilmesi (%5,3), yeni sübvansiyonlar vermek ya da mevcutta olanı iyileştirmek (%4,2), kredi/bütçe tahsisini artırmak (2,1) takip etmektedir (ILO, Sosyal Koruma İzleme Sistemi, 2020).

2. ÇALIŞMA HAYATINA ETKİLERİ VE İSTİHDAMA YÖNELİK TEDBİRLERİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

COVID-19 çalışma hayatında bir dönüşüme sebep olmuştur. Bazı şirketlere bakıldığında teknolojiye faydalanarak sürece daha kolay adapte oldukları ve kriz durumuna uyum sağladıkları görülmektedir. Uzaktan çalışma, evden çalışma, tele çalışma gibi atipik çalışma biçimleri yaygınlaşmış ve özellikle bu dönemde önem kazanmıştır. COVID-19 öncesi Kuzey Avrupa ülkeleri hariç evden çalışma oldukça az ve sadece belli bir azınlığın yaptığı iş iken şu anda içinde bulunulan durum dolayısıyla yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Kara, 2020, s. 274). Şirketlerin yaklaşık üçte biri süreci etkin yönetebilmek adına dijital teknolojiye faydalanma düzeylerini artırmıştır ancak yine de pek çok firmada çalışma saatleri ve ücretlerin düştüğü, satışların yarı yarıya azaldığı görülmektedir (World Bank, 2020). Özellikle bu süreçte düşük gelirli KOBİ'lerin (küçük ve orta ölçekli işletme) ve kendi hesabına çalışanların devlet desteğine ulaşmakta sıkıntı yaşadığı da görülmüştür (World Bank, 2020). Çalışma yaşamındaki bu dönüşüme hemen karşılık veremeyen, dijital hayata adapte olamayan, işyerlerine bakıldığında bunlar genelde emek yoğun işlerin yapıldığı yerler ile her daim insanlarla iç içe olmak zorunda olan hizmetler sektörüdür (Balcı & Çetin, 2020, s. 42). Nitekim buradan yola çıkarak evden çalışma daha çok kafa emeğinin kullanıldığı işlerde etkin olarak kullanılabilir ancak beden emeğinin ön plana çıktığı işlerde böyle bir durumun pekte söz konusu olmayacağı söylenebilir. Tablo 1'de görüldüğü üzere COVID-19'un ekonomik üretim üzerinde etkisinin en yoğun hissedildiği sektörler toptan ve perakende ticaret, imalat, konaklama ve yiyecek içecek hizmetleri yani evden çalışmaya imkân vermeyen dolayısıyla süreçten oldukça etkilenen sektörlerdir.

Dünyada 3,3 milyarlık iş gücü bulunmaktadır ve bu iş gücünün yaklaşık 1,25 milyarı COVID-19 sürecinde en çok etkilenen sektörlerde çalışmaktadır. Sırasıyla ulaştırma, depolama ve haberleşme sektöründe dünyada 204 milyon kişi, konaklama ve yiyecek hizmetlerinde 144 milyon kişi, imalat sektöründe 463 milyon kişi, toptan ve perakende ticarete ise 482 milyon kişi istihdam edilmektedir (ILO, 2020).

Tablo 1: COVID-19'un Sektörler Üzerindeki Etkisi

SEKTÖRLER	EKONOMİK ÜRETİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
Eğitim	Düşük
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	Düşük
Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik	Düşük
Kamu hizmetleri (elektrik, gaz vb. üretimi ve dağıtımı)	Düşük
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	Düşük- Orta
İnşaat	Orta
Finans ve sigorta faaliyetleri	Orta
Madencilik ve taş ocakçılığı	Orta
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor ve diğer hizmetler	Orta- Yüksek
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	Orta- Yüksek
Konaklama ve yiyecek hizmetleri	Yüksek
Taşınmaz, idari ve destek hizmet faaliyetler	Yüksek
İmalat	Yüksek
Toptan ve perakende ticaret	Yüksek

Kaynak: ILO Gözlem 2'nci Baskı: COVID-19 ve çalışma yaşamı https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/briefingnote/wcms_741784.pdf

Diğer bir taraftan COVID-19 pandemisinin ekonomik üretim üzerinde etkisinin tabloda da izlenebileceği üzere düşük, düşük-orta, orta, orta-yüksek, yüksek şeklinde olduğu görülmektedir. Buradan da çıkarılacak sonuç tahmin edileceği üzere her sektörün pandemi sürecinden eşit düzeyde etkilenmediğidir.

Kayıt dışı istihdama değinecek olursak pandemi sürecinin kayıt dışı çalışanları ciddi anlamda etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Dünyada yaklaşık 2 milyar insan kayıt dışı çalışmaktadır ve ILO'ya göre şimdiden on milyonlarca kayıt dışı çalışan süreçten etkilenmiştir (ILO, 2020). Bu bağlamda kayıt dışı çalışanlarında alınacak tedbirlere dâhil edilmesi oldukça önemlidir ve her insan için sosyal koruma ilkesiyle hareket edilmesi bu kesim çalışanlarında süreçten etkilenme düzeylerini minimuma indirme açısından gereklidir.

Ülke örneklerine geçmeden önce genel anlamda ülkelerin istihdama yönelik uyguladığı tedbirlerin neler olduğunu anlamak adına bir çerçeve çizecek olursak iş sözleşmesinin feshi yasağı, işsizlik ödeneğine erişimin kolaylaştırılması, kısa çalışma ödeneği verilmesi, işverenlerin prim ödemelerinin ertelenmesi, işverenlere nakit desteği sunulması gibi örnekler verilebilir (Aslan, 2020). Ayrıca kendi hesabına çalışanlar ve kayıt dışı çalışanlara yönelik tedbirlerde olmakta birlikte istihdamı canlı tutmak açısından belli şartlar altında ücret sübvansiyonları da söz konusudur. Bu tedbirler Esping-Andersen'in refah sınıflandırması bağlamında inceleneceği için kısaca bu sınıflandırmaların özelliklerine değinmek yerinde olacaktır.

3. GOSTA ESPİNG-ANDERSEN'İN REFAH DEVLETİ SINIFLANDIRMASI

Bazı dönemlerde refah devletlerini sınıflandırmaya yönelik çeşitli çalışmalar yapılmış olmakla beraber literatürde en fazla atıf alan ve kabul gören çalışma Esping-Andersen'in yapmış olduğu çalışmadır.

Esping-Andersen yapmış olduğu refah sınıflandırmasında dekomodifikasyonu esas alarak ülkeleri kategorize etmiştir ve bu kapsamda dekomodifikasyon düzeyi düşük olan ülkeleri “liberaller”, orta düzeyde olanları “muhafazakârlar”, yüksek olanları ise “sos. demokratlar” olarak ayırmıştır (Özdemir, 2007, s. 132). Bu sınıflandırma dâhilinde kimi ülkelerde refah sağlayıcı aktör olarak devlet ön plana çıkmakta iken kimi ülkelerde piyasa ön plana çıkmakta kimisinde ise karma bir modelin varlığı söz konusu olmaktadır. Her sınıflandırmanın kendine göre belli başlı özellikleri bulunmaktadır ve bunlara değinmek araştırmanın özünü kavramak açısından değerli olacaktır.

Liberalde kendi kendine yardım modeli esas alınmaktadır ve liberal öğreti doğrultusunda piyasanın üstünlüğü ilkesi benimsenmektedir. Devletin geri planda olması ve özelleştirmeler sebebiyle özel sektörün yaygınlığı diğer bir özelliğidir. Nitekim bu doğrultuda liberal ülkelerde özel sektör istihdamının OECD ortalamasının üzerinde olması da bunu doğrular niteliktedir (Toprak, 2015, s. 165). Diğer özelliklerine ise hakların gereksinim temelli olması, gelir dağılımında adaletsizlik, zayıf sendikal yapılanma doğrultusunda ücretler arası yüksek farklılıkların bulunması verilebilir (Özdemir, 2010, s. 243). Muhafazakârlarda sosyal haklar katkıya dayalıdır, refah tedbirleri kapsamında transfer ödemeleri bulunmaktadır, sosyal sigorta sisteminin benimsenmesi temel özelliklerindedir (Özdemir, 2007, s. 132). Bu modele korporatist, Kıta Avrupası ya da Bismarck modeli de denmektedir. Sosyal güvenliğin finansmanı primlerle sağlandığı için hak sahibi olan kişilerde prim ödeyen kişilerdir ve bu doğrultu da sosyal güvenlik açısından bütün nüfus kapsama dahil olmayabilir (Durdu, 2009, s. 46). Refahı sağlayan temel aktör ailedir. Ailenin yetersiz kaldığı durumlarda devlet devreye girerek tamamlayıcı rolünü üstlenir (Dur, 2020, s. 213). Sosyal demokratlarda sosyal koruma devlet tarafından sağlanmaktadır. Sosyal haklar evrenseldir ve kamu hizmetlerinin varlığı ön plana çıkan diğer özelliklerindedir. Bu modelde toplam istihdam, kamusal istihdam oldukça yüksektir, vergi esaslı olması dolayısıyla yüksek oranlı vergiler söz konusu olmakla birlikte yoksulluk ve gelir eşitsizliği bu model içerisindeki ülkelerde minimum düzeydedir (Toprak, 2015, s. 161).

Esping- Andersen yapmış olduğu sınıflandırmaya yönelik olarak eleştirilere uğraması sonucu bu üçlü sınıflandırmasına bir sınıflandırma daha eklemiştir. O modelin adı ise Güney Avrupa modelidir. Bu model içerisindeki ülkelerde sosyal haklar yetersizdir, sosyal koruma genel olarak enformel yollarla yani akraba ve aile bağları üzerinden sağlanmaktadır, kayıt dışı çalışma yaygındır, sosyal koruma sistemi parçalı ve çarpık bir yapıdadır (Özdemir, 2007, s. 151-152).

Yukarıda değinildiği üzere her sınıflandırmanın kendine has özellikleri bulunmaktadır ve bu özellikler sınıflar arası farklılaşmaktadır. Sosyal koruma kapsamında sağlanan tedbirler de refah sınıflandırması açısından bir miktar farklılaşabilmektedir.

Çünkü ülkeler kendi ekonomik durumları, siyasi bakış açıları, kültürü doğrultusunda sosyal harcamalara yüksek ya da düşük oranlar ayırmaktadır (Gümüş, 2020, s. 102). Bu da sosyal korumaya ayrılacak olan payı doğrudan doğruya etkilemektedir. Ancak farklı refah sınıflandırması içerisinde bulunan ülkelerin birbirine taban tabana zıt olduğu da söylenemez çünkü farklı sınıflandırma içerisindeki ülkelerin birbirleriyle az ya da çok benzerlik taşıdığı da görülen bir durumdur (Gümüş, 2020, s. 102).

Tablo 2: COVID-19 Krizine Yönelik Olarak Ülkelerin Uyguladığı İstihdam Tedbirleri

TEDBİRLER	LİBERALLER			MUHAFAZAKÂRLAR			SOS-DEMOKRATLAR			GÜNEY AVRUPA MODELİ			
	ABD	KANADA	AVUSTRALYA	ALMANYA	İTALYA	FRANSA	JAPONYA	İSVEÇ	NORVEÇ	DANİMARKA	İSPANYA	YUNANİSTAN	TÜRKİYE
İŞ SÖZLEŞM. FESHİ YASAĞI					X								X
İŞSİZLİK ÖD. ERİŞ. KOLAYLAŞT.	X										X	X	
KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ				X				X					X
İŞV. PRİM ÖDEME ERT.				X	X	X		X			X		X
İŞV. NAKİT DESTEĞİ		X	X				X		X	X		X	X
KENDİ HES. ÇALŞ. YÖN. TEDB.	X			X		X					X	X	
KAYIT DIŞI ÇALŞ. YÖN. TEDB.	X			X				X					
ÜCRETLİ İZİN	X						X						
HASTALIK İZİNİ	X			X		X	X	X	X		X		X
KOBİLERE YÖN. TEDB.	X		X			X							X
İŞÇİYE NAKİT DESTEĞİ		X	X		X		X					X	X
SOS. GÜV. PAY. DEVL. ÖDEME				X									
İŞÇİ PRİM ÖDEME ERT.						X	X						
SERBEST M. ÇALIŞ. YÖN. TEDB.		X				X	X		X		X		

Kaynak: Bu tablo ISSA verilerinden faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu kapsamda refah sınıflandırmasından olan liberal, sosyal-demokrat, Güney Avrupa sınıflandırması içerisinde bulunan üçer ülke, muhafazalar sınıflandırma içerisinde yer alan dört ülke olmak üzere toplamda on üç ülke istihdam tedbirleri bağlamında incelenmiştir.

Aşağıda çerçevenin bütününe görmek açısından oluşturulan Tablo 2’de tedbirler on dört başlık altında ele alınmıştır. Refah sınıflandırması bakımından sınıf içi ve sınıflar arası farklılaşmanın bulunduğu görülmektedir. Bu farklılaşmaların nedenleri ve araştırmaya konu olan ülkelerin uyguladığı istihdam tedbirlerine alt başlıklar halinde ayrıntılı biçimde değinilmiştir.

Tablodan hareketle en fazla istihdam tedbiri uygulayan ülke Türkiye olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun ardından Almanya, Fransa, Japonya, ABD gelmektedir. En az tedbir uygulayan ülkelerin ise Kuzey Avrupa ülkeleri olduğu görülmektedir.

4. LİBERAL ÜLKELERİN UYGULADIĞI İSTİHDAM TEDBİRLERİ

Bu başlık altında Esping-Andersen’in liberal refah rejimi adı altında sıraladığı ülkelerden olan ABD, Kanada ve Avustralya ele alınacaktır.

4.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD’nin ücretli izni benimsediği görülmektedir ancak kapsamının dar olduğu belirtilmelidir. Alınan tedbirlere bakıldığında beş yüz veya daha az çalışanı olan işverenlerin sadece belirli çalışanlara gerektiğinde ücretli izin verilmesi ya da hastalık durumunda ücretli hastalık izni verileceği şeklinde düzenlemeler yapılmıştır (Kara, 2020, s. 277). Ayrıca kendi hesabına çalışanlara da vergi indirimlerine gidilmiştir. COVID-19’dan etkilenen kişilerin istihdamını korumayı amaçlayan bir yasayla hükümet eyaletlere 1 milyon \$ işsizlik sigortası için yardım göndermiştir ve işsizlik sigortası bağlanması durumunu kolaylaştırmakla beraber işsizlik sigortası süresini mevcut süresine ek olarak 13 hafta daha eklenmiştir (Aslan, 2020, s. 276). İşsizlik sigortasına erişimin kolaylaştırılması doğrultusunda son beş yıllık ortalama başvurusu sayısı 250 bin kişi dolaylarındayken 2020’de 6 milyondan fazla kişinin işsizlik ödeneği almak için başvuru yaptığı saptanmıştır ayrıca kendi hesabına çalışanlarda kapsama dâhil edilmiştir (Erol, 2020, s. 271). ABD senatosu 2 trilyon dolarlık yardım paketi açıklamış ve bu pakette küçük işletmeler için 350 milyar dolar kredi verileceği duyurulmuştur (Erol, 2020, s. 271). New York’ta beşten az işçi çalıştıran küçük işletmelere işçi çıkarmamak koşuluyla iki aylığına bordro maliyetinin %40’ını karşılaması için ödenek verilirken San Francisco’da beşten az işçi çalıştıran yerlere maaş ve kiraların ödenebilmesi adına 10.000 dolar nakit yardımı verilmiştir (Kara, 2020, s. 277).

Latin Amerika’nın Meksika eyaletinde yaşayan ve son dört ay içerisinde gerek resmi gerekse kayıt dışı işlerini kaybeden kişilere tek seferlik 3.000 peso nakit yardımı verilir. Kayıt dışı çalışanların COVID-19 dolayısıyla işlerini kaybettiklerini ifade eden ve gerçeği söylediklerine dair yeminli beyanname imzalamaları gerekmekte beraber 60 yaş üzeri ve engelli bireylere öncelik verilmektedir (ISSA, 2020).

4.2. Kanada

COVID-19 yüzünden işleri aksayan işçi ve işverenlere yardımcı olmak amacıyla tahmini maliyetinin 12 milyon dolar olduğu düşünülen bir fon ayrılmıştır. Ayrıca çalışma saatleri azalan kişilere gelir desteği sağlanacaktır.

Kanada gelir dairesi COVID-19 sebebiyle çalışmayı bırakmış ya da çalışan ve serbest meslek geliri %50 azalmış işçilere 26 haftaya kadar haftada 500 dolar vereceğini duyurmuştur. Belli koşulları sağlayan uygun işverenler için bir çalışanın aldığı ücretin %65'ini karşılayan Kanada Acil Maaş Sübvansiyonu (CEWS) bulunmaktadır (ISSA, 2020).

4.3. Avustralya

Pandemi sürecinden oldukça etkilenen diğer bir ülke Avustralya'dır. Nitekim COVID-19 dolayısıyla ekonomisi ciddi şekilde darbe almış olan ülke hemen hemen 30 yıldır yaşamadığı resesyona doğru yol almaktadır (Reuters, 2020). Hükümet bu doğrultuda süreci yönetmek adına çeşitli önlemler almakta ve istihdama yönelik tedbirler uygulamaktadır. Mart 2020'de yayınlanan istihdam tedbirinde COVID-19 dolayısıyla izole olmak zorunda olan geçici çalışanlar ve düşük gelirli çalışanlar için tek seferlik 250 \$'a kadar nakit transferleri sağlanmıştır. Mayıs ayında yayınlanan tedbirde ise nakit transfer ücretinin tutarı artarak 750 \$'a çıkmıştır. (ISSA, 2020). Bu ödeme de tek seferlik olmakla beraber kapsamında yaşlılar ve düşük gelirli insanlar bulunmaktadır ve bir sefere mahsus olan bu ödemeler vergiden muafır (Erol, 2020, s. 221). İstihdama yönelik olarak uygulanan teşvik paketi bulunmaktadır. Hükümet Job Maker Plan adındaki bu pakete 74 milyar Avustralya \$'ı ayırmıştır ve iş yaratmak amacıyla toplam talebi desteklemek için 60,2 milyar A\$, işsiz kalanların işlerine dönmeleri için destek olarak 6,6 milyar A\$, istihdam yaratacak işletmeler için 6,75 A\$'ı bütçe ayırmıştır (Ticaret Bakanlığı, 2021). Bu bağlamda KOBİ'lere, çırak ve stajyerlere de ücret sübvansiyonları sağlanmakta ve onlarda kapsam altına alınmaktadırlar. Avustralya Hükümeti alınan istihdam tedbirleriyle ekonomiyi canlı tutarak hiç olmazsa talep daralmasının önüne geçmeye çalışmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2021).

5. MUHAFAZAKÂR ÜLKELERİN UYGULADIĞI İSTİHDAM TEDBİRLERİ

Bu kapsamda ele alınacak ülkeler Almanya, İtalya, Fransa ve Japonya'dır.

5.1. Almanya

Vergi borçlarının ertelenmesi, vergi borcu olanların icra tedbirlerinin askıya alınması gibi kolaylıklar sağlanmaktadır. İşverenlerin işçi çıkarmalarının önüne geçmek için kısa çalışma ödeneğinden yararlanma koşulları kolaylaştırılmış ve kapsamı genişletilmiştir. Örneğin serbest meslek sahipleri, mevsimlik işçiler de kapsama dahil edilmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvenlik primi olmadan kısa süreli çalıştırılma sınırları beş aya çıkartılmıştır. Ayrıca kısa çalışma ödeneğinin süresi 12 aydan 24 aya çıkartılmıştır. Önceden kısa çalışma ilan etme durumu işgücünün %30'unun mevcut durumdan etkilenme şartı varken bu %10'a düşürülmüş ve ekonomik anlamda sıkıntı çeken, siparişleri düşen şirketlere kısa çalışma ilan edebilme durumu getirilmiştir (ISSA, 2020). Devlet bazı durumlarda sosyal güvenlik katkı paylarını ödeyeceğini duyurmuştur ancak bu edim koşula bağlıdır örneğin işverenlerin işçi ücretlerinin %60'ını 12 ay süreyle ödemesi koşuluyla devlet sos. güv. katkı paylarını ödemektedir (Kara, 2020, s. 276).

Kayıt dışı veya kendi hesabına çalışanlar için de çeşitli destekler bulunmaktadır örneğin kendi hesabına çalışanlara yaşadıkları gelir kaybının telafi edilmesine yönelik olarak ücret sübvansiyonları sağlanmakla beraber ayrıca çalışamayan işçilerin maaşları devlet tarafından ödenmekte, hastalık durumunda hastalık izni kapsamında ödemelerin yapılmasına yönelik tedbirler de bulunmaktadır (Kara, 2020, s. 276).

5.2. İtalya

Salgından oldukça derin bir şekilde etkilenen İtalya’da ekonomiyi desteklemek adına 25 milyar euroluk bir paket açıklanmıştır ve bu pakette istihdama yönelik tedbirlerde bulunmaktadır (Erol, 2020, s. 220-221). Ristori kararnamesi ile işten çıkarmalar 31 Ocak 2021’e kadar yasaklanmıştır. Geçici sözleşmeyle çalışanlarda dahil turizm ve kaplıcalarda çalışanlara, mevsimlik işçilere, eğlence sektöründe çalışan işçilere 1.000 euro ücret sübvansiyonu sağlanmıştır. COVID-19 yüzünden işten çıkarılan işçilerini geri çağıran işverenlerin dört ay süreyle sosyal güvenlik katkı payı ödememesine izin verilmiştir.

İtalya’nın daha az gelişmiş bölgesi olan güney taraflarındaki işletmelerin istihdamına yönelik olarak ayrıca özel önlemler alınmıştır örneğin tüm şirketlere yönelik olarak çalışanların sosyal katkı payı ödemelerinde %30 kesintiye gidildi. İşçi primlerine yönelik ödemelere bakıldığında mart ayında işçi iş yerine fiilen gidip çalışmışsa 40.000 euroya kadar olan brüt geliri vergilendirilmez ve çalışılan süreyle orantılı olarak 100 euro da ikramiye verilir (ISSA, 2020).

5.3. Fransa

COVID-19 yüzünden artan iş kaybını önlemek amacıyla geçici işsizlik yardımları uygulanmaktadır. İşverenler talep ettikleri takdirde işçi ve işveren katkı paylarının tamamı ya da bir kısmını üç aya kadar erteleyebilirler. Belli koşulları sağlayan işverenler sosyal katkı payı ödemesinden tam muafiyetten faydalanabilir ayrıca kendi hesabına çalışanlar kişisel sosyal sigorta priminden toplu bir şekilde indirim alır. Ayriyeten KOBİ ve serbest meslek sahiplerine dayanışma fonu kapsamında 1.500 euro nakit ücret transferi yapılmaktadır. Tecrit altında olan kişiler herhangi bir bekleme süresine tabi olmadan 20 güne kadar hastalık izninden faydalanır (ISSA, 2020).

5.4. Japonya

COVID-19 yüzünden işsizlik, iş sözleşmesinin feshi veya askıya alınması gibi durumlarını bildirenlerin emeklilik sigortası primlerini ödemenin zorluğu dolayısıyla başvuruları doğrultusunda prim ödemekten muaf tutulabilirler. Ocak ayından aralık ayına kadar herhangi bir ayda satışları geçen yıla oranla %50 azalmış olan küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) tek seferlik olmak üzere maksimum 2.000.000 yen, serbest meslek sahipleri için tek seferlik ve maksimum 1.000.000 yen sübvansiyon sağlanmıştır (ISSA, 2020). Ayrıca bu tür sübvansiyonlara erişimi kolaylaştırmanın yanında bu işletmelerde çalışan işçilerin işten çıkarılmak yerine kısmi ücretli izne gönderenlere sübvansiyon yardımı verilmektedir ve tutarın üst sınırı işçi başına 8335 yen’dir (Aslan, 2020, s. 278).

6. SOSYAL-DEMOKRAT ÜLKELERİN UYGULADIĞI İSTİHDAM TEDBİRLERİ

Bu başlık altında incelenecek ülkeler İsveç, Norveç ve Danimarka'dır.

6.1. İsveç

Diğer ülkelerden farklı olarak “sürü bağışıklığını” benimseyen ve hiçbir kısıtlamaya gitmeyen İsveç’te iktisadi faaliyetlerin önüne set çekilmedi. Barlar ve restoranlar kapatılmadı, yasal yaptırımlar uygulamak yerine bireylerin sorumluluk bilinciyle hareket etmesine yönelik tavsiyeler verilmesinin ardından hızla artan ölümler yaşandı ve İskandinav ülkelerindeki toplam ölüm sayısından daha fazla kişi öldüğü için de eleştirildi (BBC, 2020). Ancak COVID-19’dan etkilenen işletme, işçi ve işverenlere devlet tarafından çeşitli yardımlar sunulmuştur. Kısa süreli çalışma uygulayan iş yerlerinde işverenler ciddi mali zorluklar yaşarsa devletten destek alabilmektedirler (Government.se, 2020). Kısmi süreli çalışma kapsamında çalışanlar ücretlerinin %90’ından fazlasını alacaklar ve şirketler rapor ettikleri takdirde işverenlerin sosyal güvenlik katkı paylarını erteleyebilmektedirler ayrıca kendi hesabına çalışan kişilerde hastalık parasından faydalanabilmektedir (ISSA, 2020).

6.2. Norveç

COVID-19’dan etkilenerek cirosunda düşüş yaşayan şirket sahipleri için 5 milyarlık bir bütçe ayıran hükümet bunu 1 Eylül 2020’den 28 Şubat 2021’e kadar sürdürecektir. Alınan sıkı tedbirler yüzünden ciro düştükçe verilecek nakit transferi de o oranda artacaktır. Düşen ciroları yüzünden şirketlerin iflas etmemesi için verilen bu yardımın ardından gereksiz yere işçi çıkarmalarının önüne geçmek için de tedbirler alınmıştır. Geçici işçi çıkarmalarında işçiye 15 gün boyunca ödenen ücreti 2’ye düşürülmüştür. Burada amaç şirketlerin likitidesini artırmak ve işten çıkarmaların önüne geçmeye çalışmaktır. Ayrıca geçici olarak işten çıkarılan işçiye ücret ödenmesi gereken dönemle işçinin işsizlik ödeneği almaya hak kazandığı dönem arasındaki üç günlük süre kaldırılmış bu sayede işçinin yaşacağı gelir kaybı azaltılmıştır. Bu tarihler arasında verilecek diğer bir nakit transferine ise 480 milyon NOK’luk bir bütçe ayrılmıştır ve dışarıdan gelen yabancı iş gücünün karantina kapsamına alınması doğrultusunda devlet bazı şirketlerin masraflarını karşılayacaktır. Günlük çalışan başına verilecek oranın ise 800-1000 NOK arası olması planlanmaktadır. Geçici işsizlik ödeneği oranının Ocak 2020’de normal seviyesine indirilmesi gerekirken bu süre marta kadar uzatılmıştır. Hastalık yardımına ilişkin olaraksa COVID-19 nedeniyle işe gelemeyen ya da hastalık şüphesi olan kişilere hastalık yardımından yararlanma hakkı tanınır. Hastalık yardımlarında işverenin ödemesi gereken 16 günlük süre 3 güne düşürülmüştür ve geri kalan günleri devlet ödeyecektir. Serbest meslek sahipleri de bu hastalık izninden faydalanabilmekte ve hastalığın dördüncü gününden sonra hastalık parası alabilmektedir (ISSA, 2020).

6.3. Danimarka

2019 Mart ayının açıklanan işsizlik verilerine göre işsizlik 13.116 iken bu sayı 2020 Mart ayı itibarıyla 42.847 olmuştur (Erol, 2020, s. 222). Üç katından daha fazla yaşanan bu artış dolayısıyla ülkede istihdama yönelik tedbirler alınmaya başlanmıştır. Hükümet, işverenlerin işçi çıkarmayacaklarına dair verecekleri söze karşın işyerlerinde COVID-19 bulaş riskini en aza indirme yani virüsün yayılmaması için önlemler alan özel şirket işverenin çalışanlarının aldığı ücretin %75'ini karşılayacaktır. 9 Haziran'da bitecek olan bu üç aylık sübvans döneminde hükümet %75'lik kısma karşın ayda en fazla 23.000 Danimarka kronu yani 3.418 \$ ödeyeceğini taahhüt ederken işverenler %25'lik kısmı ödeyecektir (Euractiv, 2020).

7. GÜNEY AVRUPA ÜLKELERİN UYGULADIĞI İSTİHDAM TEDBİRLERİ

Bu refah rejimi sınıflandırmasında ele alınacak ülkeler İspanya, Yunanistan ve Türkiye'dir.

7.1. İspanya

İşverenler çalışanların çalışma saatini geçici olarak azaltmışsa ya da iş sözleşmesini askıya almışsa sosyal güvenlik primi ödemelerinin ya tamamı ya da bir kısmını ödemekten muaf tutulabilirler. Örneğin devlet 50'den az işçi çalıştıran işverenlerin katkı payının %100'ünü öderken, 50'den fazla işçi çalıştıran işverenlerin katkı payının %75'ini öder. Serbest meslek sahipleri ise katkı paylarını bir yıl içerisinde en fazla üç ay olmak üzere erteleyebilirler. Ayrıca serbest meslek sahiplerinin de işsizlik ödeneğine erişimine izin verilmiştir. Ancak belli şartlar bulunmaktadır; bir önceki aya göre en az %75 daha düşük gelire sahip olan serbest meslek sahiplerine ödenir ve miktar başlangıçta bir aylığına verilmekle beraber olağanüstü hal devam ettikçe yararlanılabilir (ISSA, 2020). Yapılan başka bir düzenleme ise karantinada olan ya da enfekte olan işçiler geçici iş göremezlik ödeneği alır ve bu ödenekten kendi hesabına çalışanlarda faydalanabilir (Kara, 2020, s. 278).

7.2. Yunanistan

COVID-19 dolayısıyla yaklaşık 500.000 işçi, işveren ve kendi hesabına çalışana nisan ayının başında 800 euroluk nakit transferi sağlandı. İşsizlik ödeneğinin süresi uzatıldı. İşçi, işveren ve serbest meslek çalışanlarının sosyal sigorta katkı payı ödemelerinde indirimle gidildi (ISSA, 2020).

7.3. Türkiye

Kısa çalışma ödeneğine erişim esnetilmiş ve süresi uzatılmıştır. Bu ödenek genel, sektörel ya da bölgesel bir kriz veyahut zorlayıcı bir sebepten ötürü iş yavaşladığında veya askıya alındığında işçiye gelir desteği sunmaktadır. Ödenek bir yıl asgari ücret almış bir kişi için 1.752 TL'dir yani yaklaşık 271 \$'a tekabül etmektedir (ISSA, 2020). Kısa çalışma ödeneği hesaplama yöntemi ise ödeneğin günlük miktarı işçinin son on iki aylık prime esas kazançlarının günlük ortalamasının %60'ıdır (TES-İŞ, 2020).

Virüsten etkilenen pek çok sektöre yönelik olarak prim ödemeleri ertelenmiştir. Örneğin içlerinden bazılarını örnek olarak demir- çelik, perakende, sinema, tiyatro, tekstil, gıda gibi sektörlerin KDV ve sosyal güvenlik paylarının nisan, mayıs ve haziran aylarında altı ay ertelenebileceği verilebilir (TRTWorld, 2020). Nisan ayının 16'sında 3 ay boyunca işten çıkarmalar yasaklanmıştır (Kara, 2020, s. 276). Ekonomik istikrarı sağlamak ve virüsün piyasada yarattığı olumsuzlukları hafifletmek adına Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi adında belli politikalar içeren bir paket uygulamaya konmuştur. Bu paket içerisinde istihdama yönelik tedbirleri de barındırmaktadır. Kredi Garanti Fonu kapsamında COVID-19'dan etkilenen firma ve KOBİ'lere destek sağlamaktadır (Erol, 2020, s. 223). Özel sektör işverenlerine belli koşullar doğrultusunda örneğin prim borcu bulunmaması, bulunsa bile yapılandırılmış olması vs. gibi şartlar doğrultusunda günlük 2,5 TL, aylık 75 TL Asgari Ücret Desteği sağlanmaktadır (İşbaşı, 2020). Ayrıca COVID-19 sebebiyle uygulanan diğer bir destek nakdi ücret desteğidir. Bu destek ile devletin koronavirüs dolayısıyla ücretsiz izne çıkarılan ya da bu dönemde işsiz kalan çalışanlar için verdiği ödemelerdir (İŞKUR, 2020). Elbette ki bu destekten hak kazanma koşullarını yerine getiren kişiler faydalanabilmektedir. COVID-19 virüsünün ekonomiye vereceği zararlar itibariyle yapılan bir tahmine göre, virüsün sebep olduğu kriz Türkiye ekonomisinde kabaca hesaplar doğrultusunda GSYİH'de yaklaşık olarak 400-675 milyar TL kayıp oluşturabilir (Adıgüzel, 2020, s. 219).

SONUÇ

COVID-19 virüsü insan sağlığını tehdit eden bulaş riski oldukça yüksek ve ölümcül bir virüs olması dolayısıyla DSÖ 11 Mart 2020'de küresel salgın ilan etmiştir. Çeşitli ülkeler bulaşma riskini engellemek adına ilk zamanlar tecrit gibi yöntemler uygularken insan hareketliliğinin önüne geçilmesine yönelik olarak uygulanan diğer bazı tedbirler de iktisadi hareketliliği sınırlandırmıştır. Virüsün etkileri elbette ki ülkeden ülkeye ve sektörden sektöre farklılık göstermektedir ancak benzer olan şey ise uğruna savaşılan hedefin aynı olması yani virüsün yarattığı olumsuzlukları minimize etme çabasıdır. İş gücü piyasasını canlı tutmak adına ülkeler çeşitli istihdam tedbirleri uygulamaya koymuş ve pek çok şirket, iş yeri, işveren, işçi süreçten etkilendiği için devlet desteği, ücret sübvansiyonları, tedbirlere erişim kolaylığı sağlama, sosyal güvenlik katkı paylarının ertelenmesi vs. gibi çeşitli tedbirler benimsemiştir. Bu tedbirlerin işlerliği tartışmaya açık bir konu olsa da süreci yönetebilmek adına katkılar sağlayacağı da açıktır. Bu çerçevede makalede ele alınan Esping-Andersen'in refah devleti sınıflandırmasının içerisinde yer alan liberal ülkelerin (ABD, Kanada, Japonya), muhafazakâr ülkelerin (Almanya, İtalya, Fransa), sosyal-demokratların (İsveç, Norveç, Danimarka) ve Güney Avrupa modeli içerisinde yer alan (İspanya, Yunanistan, Türkiye) ülkelerin COVID-19 virüsüne karşı uyguladığı istihdam tedbirleri incelenmiştir. Refah devleti sınıflandırması kapsamında incelenen ülkelerin uyguladığı istihdam tedbirlerinin sınıflar arası ve sınıf içi farklılaştığı saptanmıştır. Ayrıca benzer tedbirleri alan ülkelerinde tedbiri uygulayış biçimleri de yine sınıf içi ve sınıflar arası farklılaşmaktadır. Uygulayış biçimleri olarak ifade edilen şey ise tedbirlerin kapsadığı kişiler, tedbirlerin süresi, miktarı vs. gibi durumlardır. Aslında sınıf içi ve sınıflar arası bu farklılaşmalar oldukça doğaldır çünkü her ülke COVID-19'dan aynı düzeyde etkilenmedi ve her ülkenin sosyo- ekonomik durumu, yapısı, olaylara bakış açısı farklıdır.

Bu bağlamda ülkelerin istihdamı korumak adına uyguladığı tedbirler bahsedildiği üzere süreci yönetmeye çalışmak adına değerlidir. Ancak istihdama yönelik daha kapsamlı, sosyal koruma çatısı altında herkesi kapsayacak politikalarla destekleyici, düzenleyici ve denetim mekanizmalarını devreye sokarak tedbirlerin ne derece etkin olduğunu görmek açısından denetleyici tedbirler de uygulanması COVID-19 krizinin açtığı yaraları sarmak açısından kıymetli olacaktır.

KAYNAKLAR

- ADIGÜZEL, M. (2020). COVID-19 PANDEMİSİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİNİN MAKROEKONOMİK ANALİZİ. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, 19 (37), 191-221.
- ASLAN, H. (2020). Covid-19 Pandemisine Yönelik Hazırlanan Erken Dönem Sosyal Koruma Tedbirlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi. Yönetim ve Çalışma Dergisi, 4 (2), 266-291.
- BALCI, Y., & Çetin, G. (2020). COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN TÜRKİYE'DE İSTİHDAMA ETKİLERİ VE KAMU AÇISINDAN ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 19 (37), 40-58.
- BBC. (2020, Aralık 17). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55351972>. (29.12.2020).
- DUR, V. (2020). Yazılışının Otuzuncu Yılında Refah Kapitalizminin Üç Dünyası ve Refah Devleti. Yönetim ve Çalışma Dergisi , 4 (2), 207-221.
- DURDU, Z. (2009). MODERN DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜNDE BİR ARA DÖNEM: SOSYAL REFAH DEVLETİ. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (22), 37-50.
- EROL, I. S. (2020). COVID-19'UN ÇALIŞMA HAYATINA YANSIMALARI:SALGINDAN ETKİLENEN BAZI ÜLKELER TARAFINDAN ALINAN ÖNLEMLER. Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (19), 212-231.
- Euractiv. (2020, March 15). <https://www.euractiv.com/section/coronavirus/news/danish-corona-hit-firms-get-state-aid-to-pay-75-of-salaries/>. (30.12.2020).
- Government.se. (2020, March 19). <https://www.government.se/press-releases/2020/03/short-term-layoffs--strengthened-support-in-2020-for-short-time-work-schemes/>. (29.12.2020).
- GÜMÜŞ, İ. (2020). ESPING-ANDERSEN VE REFAH REJİMİ TARTIŞMALARI: TEORİK BİR DEĞERLENDİRME. Ekonomi Maliye İşletme Dergisi , 3 (1), 101-117.
- ILO. (2020, Nisan 7). ILO Gözlem 2nci Baskı: COVID-19 ve çalışma yaşamı. Güncellenmiş tahminler ve analiz: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/briefingnote/wcms_741784.pdf (30.01.2021).
- ILO. (2020, Mart 27). https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_739961/lang--en/index.htm. (26.12.2020). COVID-19 has exposed the fragility of our economies.

- ILO. (2020, Nisan 7). https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/briefingnote/wcms_741784.pdf. (28.12.2020).
- ILO. (2020, Mart 26). Sosyal Koruma İzleme Sistemi. (26.12.2020). https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/briefingnote/wcms_741444.pdf.
- ISSA. (2020). <https://ww1.issa.int/coronavirus/country-measures>. (29.12.2020).
- İşbaşı. (2020, Nisan 13). Corona (Covid-19) Virüsü ile Mücadelede İşletmelere Verilen Destekler. <https://isbasi.com/blog/corona-covid-19-virusu-ile-mucadelede-isletmelere-verilen-destekler> (06.01.2021).
- İŞKUR. (2020). Nakdi Ücret Desteği: <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/nakdi-ucret-destegi/> (21.06.2021).
- KARA, E. (2020). COVID-19 PANDEMİSİ: İŞGÜCÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE İSTİHDAM TEDBİRLERİ. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 269-282.
- ÖZDEMİR, S. (2007). KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE REFAH DEVLETİ (Cilt 2). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- ÖZDEMİR, S. (2010). Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Social Policy Conferences*, 0 (49), 232-266.
- Reuters. (2020, July 16). Australia expands wage subsidy scheme as COVID-19 cases surge. <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-australia/australia-expands-wage-subsidy-scheme-as-covid-19-cases-surge-idUSKCN24H049> (16.01.2021).
- TES-İŞ. (2020). <http://www.tes-is.org.tr/news-detail/411/KISA-%C3%87ALI%C5%9EMA-%C3%96DENE%C4%9E%C4%B0-NED%C4%B0R?-NASIL-UYGULANIYOR?> (31.12.2020).
- Ticaret Bakanlığı, T. (2021, Ocak 5). COVID-19 (KOVİD-19) Salgını Nedeniyle Avustralya'da Alınan Önlemler. <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avusturalya/avustralya/ulke-profil/kovid-19-gelismeleri> (16.01.2021).
- TOPRAK, D. (2015). UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN FARKLI REFAH DEVLETİ MODELLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (21), 151-175.
- TRTWorld. (2020, March 18). <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-launches-15-4b-aid-package-to-fight-and-weather-impact-of-covid-19-34682>. (31.12.2020).
- World Bank, 2. (2020). 2020 Year in Review: The impact of COVID-19 in 12 charts. <https://blogs.worldbank.org/voices/2020-year-review-impact-covid-19-12-charts>. (24.12.2020).
- Worldometers. (2020). <https://www.worldometers.info/coronavirus/>. (24.12.2020).